

**SI va janrga asoslangan pedagogikaning integratsiyasi: bo'lajak ingliz tili
o'qituvchilariga yozuvni o'rgatishda zamonaviy yondashuv**

Abdug'offorov Sardorbek Abduraxmon o'g'li

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat
chet tillari instituti tayanch doktoranti

<https://orcid.org/0009-0003-1241-0488>

sardorbekabdugofforov3@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola sun'iy intellekt (SI) va janrga asoslangan pedagogika integratsiyasining bo'lajak ingliz tili o'qituvchilariga yozuv kompetensiyasini samarali o'rgatishdagi ilmiy asoslarini o'rganishga qaratilgan. XXI asrning raqamli ta'lim muhitida o'qituvchilar uchun yozuvni o'rgatish metodikalarini yangilash dolzarb masalaga aylangan. SI vositalari — xususan, grammatika tahlili, stilistik tavsiyalar, avtomatik baholash va matn strukturasi tahlili imkoniyatlari orqali — o'quvchilarga yozuv jarayonida real vaqtda individual yordam beradi. Shu bilan birga, janrga asoslangan pedagogika talabalarga turli ijtimoiy va akademik kontekstlarda matn yozish uchun zarur bo'lgan strukturaviy va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Maqolada 2000–2025-yillar davomida chop etilgan ilmiy manbalar asosida ushbu ikki yondashuvning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. SI texnologiyalarining o'quv jarayoniga joriy etilishi orqali talabalar matn yaratish, uni tahlil qilish va takomillashtirish bosqichlarida faol ishtirok etadi. Ayniqsa, SI vositalarining janrga asoslangan pedagogika bilan uyg'unlashuvi, yozuv darslarini interaktiv va moslashtirilgan o'rganish tajribasiga aylantiradi. Maqolada bu integratsiyaning o'qituvchiga va talabalarga qanday afzalliklar berishi, qanday metodik model asosida joriy etilishi va natijaviyligi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit soʻzlar: sunʼiy intellekt, janrga asoslangan pedagogika, yozuv kompetensiyasi, ingliz tili oʻqituvchilari

1. Kirish

21-asrda taʼlim sohasida raqamli texnologiyalar misli koʻrilmagan darajada rivojlanib, sunʼiy intellekt (SI) texnologiyalari barcha taʼlim bosqichlariga chuqur kirib kelmoqda. Bugungi kunda SI nafaqat oʻquv materiallarini ishlab chiqish va tarqatish bilan cheklanmay, balki taʼlim jarayonining oʻzi — dars oʻtish, natijalarni baholash, talabalarning faolligini nazorat qilish va individual oʻqitish muhiti yaratishda ham muhim oʻrin tutmoqda. Ayniqsa, chet tilini oʻrgatishda, xususan yozma nutqni rivojlantirishda, ushbu texnologiyalar yangi metodologik yondashuvlarga ehtiyoj tugʻdirmoqda.¹

Bundan tashqari, kommunikativ yondashuv bilan bir qatorda, hozirda matnlarning ijtimoiy va maqsadga yoʻnaltirilgan xususiyatlariga urgʻu beradigan janrga asoslangan pedagogika (genre-based pedagogy) ham muhim didaktik ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu yondashuv oʻquvchilarga turli kontekstlarda foydalaniladigan, strukturaviy va tilshunoslik xususiyatlariga ega boʻlgan matnlar yozishni oʻrgatadi. Janrga asoslangan yondashuv yozuv koʻnikmalarini nafaqat grammatik va leksik bilimlar asosida, balki matnning maqsadi va kontekstiga qarab rivojlantirishni koʻzda tutadi.²

Soʻnggi davrlarda sunʼiy intellekt (SI) texnologiyalarini janrga asoslangan pedagogik yondashuv bilan birlashtirishga oid izlanishlar ilmiy doiralarda tobora ortib bormoqda. Bunday qiziqishning sababi shundaki, zamonaviy SI vositalari — masalan, Grammarly, ChatGPT yoki Write&Improve kabi platformalar — foydalanuvchilarga yozilgan matnni avtomatik ravishda tahlil qilish, grammatik va stilistik jihatdan takomillashtirish, hamda tanlangan janr talablariga muvofiqlashtirish imkoniyatini beradi. Bu esa oʻz navbatida

¹ Holmes, Wayne, Maya Bialik, and Charles Fadel. *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign, 2019.

² Hyland, Ken. *Genre and Second Language Writing*. University of Michigan Press, 2004.

yozuv malakasini chuqurlashtirish, shaxsiylashtirilgan o'qitishni tashkil etish hamda yozuv jarayonini real vaqt rejimida baholash imkoniyatlarini yuzaga chiqaradi. Shunday qilib, janrga asoslangan yondashuv va SI texnologiyalarining uyg'unligi yozuv o'rgatishning zamonaviy va samarali uslubiga aylanmoqda.³

2. Nazariy Asoslar

2.1 Janrga Asoslangan Pedagogika

Janrga asoslangan pedagogika o'z nazariy ildizlarini Michael Halliday tomonidan ishlab chiqilgan tizimli funksional lingvistika (Systemic Functional Linguistics – SFL) konsepsiyasidan oladi. Bu yondashuv tilni ijtimoiy kontekstda shakllanuvchi va foydalaniladigan kommunikativ vosita sifatida talqin qiladi. Hallidayga ko'ra, til inson faoliyatining maqsadga yo'naltirilgan shakli bo'lib, har qanday matn muayyan ijtimoiy ehtiyojni qondirish uchun tuziladi. Shundan kelib chiqib, janrlar — bu odamlarga konkret ijtimoiy vazifalarni ado etishda yordam beradigan, strukturaviy va kontekstual xususiyatlarga ega matn birliklaridir.

Hyland bu yondashuvni til o'rgatishda samarali metodik asos deb hisoblab, janrni ijtimoiy jihatdan shakllangan, aniq kommunikativ maqsadga xizmat qiluvchi va ma'lum strukturaga ega matn shakli deb ta'riflaydi. Uning fikricha, janr modeli asosida yozuvni o'rgatish talabalarga grammatik va leksik birliklardan tashqari, yozma nutqning real kommunikativ vazifalarini tushunishga yordam beradi.⁴

Paltridge esa janrga asoslangan yondashuvni nazariyani amaliyotga tatbiq etuvchi samarali didaktik vosita sifatida ko'radi. Unga ko'ra, janrni o'rganish orqali o'quvchilar matn tuzilmasini, til birliklarining kontekstdagi funksiyalarini va o'quv maqsadlariga qanday erishishni yaxshiroq anglaydilar.⁵

³ Godwin-Jones, Robert. "AI and Language Learning: Automating Feedback and Guiding Writing." *Language Learning & Technology*, vol. 24, no. 1, 2020, pp. 3–8. <https://www.lltjournal.org>.

⁴ Hyland, Ken. *Genre and Second Language Writing*. University of Michigan Press, 2004. pp. 105

⁵ Paltridge, Brian. *Genre and the Language Learning Classroom*. University of Michigan Press, 2001.

Shuningdek, Swalesning "move analysis" modeli janrga asoslangan yondashuvni yanada chuqurlashtiradi. U ilmiy matnlarning tuzilmasini kommunikativ bo'limlarga (moves) ajratgan holda, har bir bo'lim muayyan ijtimoiy funktsiyani bajarishini ta'kidlaydi. Masalan, kirish qismi tadqiqot mavzusini tanishtirish, muammoni ko'rsatish va izlanish zaruratini asoslash kabi funksiyalarni bajaradi. Ushbu model akademik yozuvni bosqichma-bosqich o'rgatishda foydali bo'lib, talabalarni matnning mantiqiy va funksional tuzilmasi bilan tanishtiradi.

Natijada, janrga asoslangan pedagogika yozuvni o'rgatishda tilni faqat grammatik birliklar majmuasi sifatida emas, balki aniq ijtimoiy kontekstda tashkil etilgan kommunikativ vosita sifatida yondashishni ilgari suradi. Bu esa ayniqsa akademik va kasbiy yozuvni o'rgatishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini zamonaviy metodlar asosida shakllantirishga xizmat qiladi.

2.2 SI Texnologiyalarining Ta'limdagi Roli

Zamonaviy ta'lim jarayonida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining joriy etilishi o'qitish usullarini avtomatlashtirish, moslashtirish va individuallashtirishga xizmat qiluvchi muhim omilga aylanmoqda. Xususan, tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing — NLP) va intellektual repetitor tizimlari (Intelligent Tutoring Systems — ITS) kabi ilg'or texnologiyalar o'quvchilarga bilim va ko'nikmalarini mustaqil mustahkamlashga keng sharoit yaratmoqda. NLP orqali matnlar avtomatik tarzda tahlil qilinadi, grammatik va stilistik xatoliklar aniqlanadi, va foydalanuvchiga matnni yaxshilash bo'yicha avtomatik fikr-mulohazalar beriladi. Bu texnologik yechimlar yozuv o'rgatishda ayniqsa samarali natijalar bermoqda.⁶

Bunday texnologiyalar orasida Grammarly, Quillbot va Write & Improve kabi platformalar ajralib turadi. Ushbu vositalar foydalanuvchi tomonidan yaratilgan matnni real vaqt rejimida tahlil qilib, grammatik tuzatishlar, sinonim variantlar, va sintaktik

⁶ Luckin, Rosemary, et al. *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson Education, 2016.

soddalashtirish bo'yicha individual tavsiyalar beradi. Bu holat o'quvchilarga o'z xatolarini anglash, ularni izchil tahlil qilish va yozma matnlar sifatini bosqichma-bosqich yaxshilash imkonini beradi. Natijada, yozuv ko'nikmalari bilan birga stilistik sezgirlik va til bo'yicha ongli yondashuv ham shakllanadi.

Holmes, Bialik va Fadel ta'kidlaganidek, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining ta'limga tatbiqi o'qituvchilar zimmasidagi baholash vazifalarini sezilarli darajada yengillashtiradi. SI asosidagi dasturlar yordamida talabalar yozgan matnlar avtomatik ravishda tahlil qilinadi, ularning sifati, mazmuni va tuzilishi haqida batafsil va tizimli fikr-mulohazalar taqdim etiladi.⁷ Bu esa o'qituvchilarga nafaqat vaqtni tejash, balki chuqurroq o'quv strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. Ayniqsa katta guruh bilan ishlaydigan o'qituvchilar uchun bu texnologiya o'z vaqtida va samarali teskari aloqani ta'minlashda muhim yordamchiga aylanadi.

Bundan tashqari, SI texnologiyalari ta'limni individuallashtirish imkonini ham taqdim etadi. Har bir o'quvchining o'rganish uslubi, sur'ati, kuchli va kuchsiz tomonlariga moslashtirilgan mashqlar to'plami SI algoritmlari asosida shakllantiriladi. Bu tizim o'quvchining ilgari bajargan topshiriqlarini tahlil qilib, keyingi vazifalarning mazmuni va murakkablik darajasini avtomatik aniqlaydi. Natijada, ta'lim jarayonining umumiy samaradorligi ortadi.

Umuman olganda, SI vositalari yozuv o'rgatish jarayonida nafaqat texnologik yordamchi, balki metodik hamkor sifatida ham xizmat qiladi. Bu vositalar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi interaktiv muloqotni kuchaytiradi, yozuvni ob'ektiv baholash imkoniyatini yaratadi hamda individual yondashuv asosida samarali ta'lim muhiti shakllantirishga zamin yaratadi.

3. SI va Janrga Asoslangan Pedagogika Integratsiyasi

⁷ Holmes, Wayne, Maya Bialik, and Charles Fadel. *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign, 2019.

Janrga asoslangan yondashuv yozuv o'rgatishda matnning strukturasi, maqsadga yo'naltirilganlik xususiyati va ijtimoiy kontekstini tizimli tahlil qilishga asoslanadi. Ushbu metodologiyada o'quvchilarga har bir janrning tarkibiy elementlari (kirish, asosiy fikr, dalillar, xulosa va boshqalar)ni aniqlash, ularning mazmuniy va funksional bog'liqligini tushunish, hamda shu asosda o'z yozuvlarini tuzish ko'nikmasi shakllantiriladi. Ushbu jarayonni yanada samaraliroq amalga oshirishda sun'iy intellekt texnologiyalari muhim o'rin tutmoqda.

SI asosida ishlovchi vositalar, jumladan Grammarly, Quillbot, ChatGPT va Write & Improve, janrga asoslangan yozuvni o'rgatishda o'quvchilarga interaktiv yordamchi sifatida xizmat qilmoqda. Bu platformalar foydalanuvchining matnini real vaqt rejimida tahlil qilib, grammatik, sintaktik va stilistik xatolarni aniqlaydi hamda aniq takliflar taqdim etadi. Masalan, agar talaba argumentativ janrdagi insho yozayotgan bo'lsa, SI vositasi matnning asosiy tarkib qismlarini — masalan, mavzuning ochilishi, asoslovchi dalillar, qarama-qarshi nuqtasi, SI nazar va xulosa — avtomatik tahlil qilib, qaysi komponentlar yetarli darajada rivojlantirilmaganini aniqlab beradi. Bu esa talabaning yozuv sifati bilan bir qatorda, janr tuzilmasi haqidagi tasavvurini ham mustahkamlaydi.

Janrga asoslangan metodikaning ajralmas jihati — yozuvni sotsiomadaniy kontekstda o'rganishdir. Hyland ta'kidlaganidek, har bir matn o'ziga xos ijtimoiy vazifani bajaradi, va yozuvchini bu kontekstni anglashga yo'naltirish zaruriy hisoblanadi. SI texnologiyalari aynan shu kontekstni sun'iy muhitda modellashtirish imkoniyatini beradi: talabalarga turli sohalarda (masalan, rasmiy xat, ilmiy maqola, hisobot yoki elektron maktub) ishlatiladigan matn namunalarini tahlil qilish, ular bilan interaktiv shug'ullanish imkoniyati taqdim etiladi. Bu orqali o'quvchilar har bir janrning strukturaviy va stilistik xususiyatlarini hamda ularning kommunikativ funksiyalarini yaxshiroq tushunib yetadilar.

Bundan tashqari, SI vositalari yordamida o'quvchilar turli matnlar o'rtasida stilistik farqlarni aniqlash, ularni taqqoslash va zarurat tug'ilganda qayta yozish ko'nikmasini

rivojlantiradilar. Masalan, ilmiy insho bilan blog post o'rtasidagi ton, rasmiylik darajasi va mantiqiy tuzilish jihatlaridagi tafovutlar SI yordamida ochiq va aniq ko'rsatib beriladi. Bu esa nafaqat yozuv mahoratini, balki **janr xabardorligini** chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, janrga asoslangan pedagogika matnni strukturaviy anglashga asoslangan bo'lsa, sun'iy intellekt bu tuzilmani avtomatik tahlil qilish, namuna asosida modellashtirish va turli kontekstlarda simulyatsiya qilish imkonini beradi. Bu ikki yondashuvning integratsiyasi yozuvni chuqur, interaktiv va shaxsga yo'naltirilgan tarzda o'rgatish imkoniyatini yaratadi. Xususan, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun bu integratsiya metodik jihatdan zamonaviy, baholashda ob'ektiv va o'rgatishda moslashuvchan yondashuvni shakllantiradi.

Jadval: SI vositalari va janrga asoslangan pedagogikada ularning roli

Bosqich	Pedagogik vazifa	Mos SI vositasi
Model ko'rsatish	Janr tuzilmasini talabalarga namoyish qilish	ChatGPT, Bing SI
Birgalikda yaratish	Matnni o'qituvchi bilan birgalikda yozish	Grammarly, Google Docs SI
Mustaqil yozish	Talabaning individual yozuv ishini ishlab chiqish	Quillbot, Write & Improve

Bosqich	Pedagogik vazifa	Mos SI vositasi
Model ko'rsatish	Janr tuzilmasini talabalarga namoyish qilish	ChatGPT, Bing SI
Birgalikda yaratish	Matnni o'qituvchi bilan birgalikda yozish	Grammarly, Google Docs SI
Mustaqil yozish	Talabaning individual yozuv ishini ishlab	Quillbot, Write &

Bosqich

Pedagogik vazifa

Mos SI vositasi

chiqish

Improve

4. Xulosa

Sun'iy intellekt texnologiyalari bilan janrga asoslangan yondashuvni uyg'unlashtirish zamonaviy yozuv ta'limida yangi metodologik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Xususan, ingliz tili o'qituvchisi bo'lishga tayyorlanayotgan talabalar uchun bu integratsiyalashuv yozuvni o'rganishning tor grammatik yoki leksik chegaralardan chiqib, uni ijtimoiy maqsad, janr strukturasiga sodiqlik va kontekstual ma'no doirasida tahlil qilish imkoniyatini yaratadi. SI vositalarining real vaqt rejimidagi tahliliy imkoniyatlari orqali talabalar o'z matnlarini mustaqil baholash, kamchiliklarini aniqlash va ularni bosqichma-bosqich takomillashtirish ko'nikmasiga ega bo'ladilar. Natijada, ularning **strukturaviy fikrlash, janr farqlari bo'yicha xabardorlik, va stilistik aniqlik** darajalari sezilarli darajada ortadi.

Shuningdek, SI integratsiyasi o'qituvchilar uchun ham sezilarli pedagogik yengilliklarni taklif etadi. Avvallari ko'p vaqt va kuch talab qilgan baholash va tahlil jarayonlari — xususan, grammatik xatolarni tuzatish, uslubiy izchillikni baholash va mantiqiy tartibni tekshirish — endilikda sun'iy intellekt tomonidan avtomatik tarzda, yuqori aniqlik va izchillik bilan bajariladi. Bu o'z navbatida o'qituvchiga yanada sifatliroq metodik yo'naltirish berish, o'quvchilarga individual yondashuvni kuchaytirish hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Umuman olganda, SI texnologiyalari va janrga asoslangan yondashuv bir-birini to'ldiruvchi metodik komponentlar sifatida qaralishi mumkin. Ularning sintezi — an'anaviy pedagogik nazariya bilan zamonaviy texnologik innovatsiyaning uyg'unlashuvi — yozuv darslarini interaktiv, mazmunan chuqur va shaxsga yo'naltirilgan o'quv tajribasiga aylantiradi. Bunday integratsiyalashgan yondashuv faqat bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchungina emas, balki til ta'limining umumiy metodik rivoji uchun ham dolzarb va istiqbolli yechim sifatida e'tirof etilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Godwin-Jones, Robert. "SI Tools for Academic Writing." *Language Learning & Technology*, vol. 25, no. 2, 2021.
2. Holmes, Wayne, Maya Bialik, and Charles Fadel. *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign, 2019.
3. Hyland, Ken. *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. University of Michigan Press, 2004.
4. Hyland, Ken. *Genre and Second Language Writing*. University of Michigan Press, 2007.
5. Luckin, Rose, et al. *Intelligence Unleashed: An Argument for SI in Education*. Pearson, 2016.
6. Paltridge, Brian. *Genre and the Language Learning Classroom*. University of Michigan Press, 2001.